a'cappella різними відділами, або розпочинати концерт творами без супроводу, а закінчувати творами з супроводом (якщо програма зводиться до одного відділу або до одноразового виступу в концерті). Що до питання чистого інтонування, то слід прорахувати всі можливі незручності, що можуть виникнути в концерті та прослідкувати за послідовністю тональностей в творах. Також необхідно звернути увагу на послідовність творів з точки зору вокальних складностей: після творів із значним вокальним навантаженням, звичайно, краще виконувати твори, на яких виконавці могли б відпочити (у голосовому розумінні). Такий підхід буде запорукою достойного виконання і в художньому, і в технічному аспекті.

При виконанні стилістично різнопланової програми, частіше всього концерт будується таким чином: виконується програма в хронологічному порядку (хронологія стосується стилів, епох); твори одного автора часто не розділяються творами інших композиторів, крім випадків, коли один з творів великої форми та виконується у супроводі роялю, оркестру або ансамблю. В такому разі твір виконується після всієї програми або в іншому відділі. Часто буває так, що концерт присвячений, наприклад, народній пісні або духовній музиці. В такій ситуації теж доречний хронологічний принцип побудови програми.

Головним завданням керівника колективу є врахування можливостей хору, досвіду та музичної підготовки співаків. Не слід відпрацьовувати хорову майстерність на дуже складних для даного колективу творах аби підвищити виконавський рівень. Це не принесе очікуваних результатів. Потрібно керуватися принципом «від простого до складного».

Вміння компонувати концертні програми потребує від диригента знання стилістичних особливостей хорової музики, вміння будувати програму тематично, логічно і тонально. Необхідно також зважати і на доречність виконання творів в тому чи іншому концерті. Не останнє місце у складанні програми займає питання слухацького сприйняття. Не можна тримати увагу в постійно напруженому стані, бо рівень сприйняття музики знижується. Отже, дуже важливо в концертній програмі застосовувати принцип контрастності музичних номерів. Важливо для диригента бути у вирі музичної культури, цікавитися новими творами, творами нещодавно знайденими, відновленими або відредагованими.

Вищезазначене – це загальні рекомендації щодо будови концертних програм. Адже кожен керівник - диригент хорового колективу має право вносити свої зміни, якщо вони доречні, дивлячись на конкретний колектив, враховуючи його можливості та всі позитивні і негативні сторони.

УДК 378-057.875 [37.091.12]

Чен Дін

ВЗАЄМОВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ ТА КИТАЙСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ ТРАДИЦІЇ НА МЕТОДИЧНІ ДОСЯГНЕННЯ

В статье представлено взаимовлияние европейской и китайской традиции в методике вокального обучения в контексте ее использования и переосмысления в современных условиях образования студентов.

***Ключевые слова**: взаимодействие укринской и китайской вокальной методики, традиция, тенденция образования.*

This paper describes a mutual European and Chinese traditions in the method of vocal learning in the context of its use and reinterpretation in the present conditions of education of students.

Keywords: *interaction ukrinskoy and Chinese vocal techniques, the tradition, the trend of education.*

У проекті національної доктрини як складової головної мети національного і громадянського виховання зазначається важливість: "… формування в молоді особистісних рис громадян української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної культури". В документі наголошується на тому, що "національне і громадянське виховання має здійснюватися впродовж усього процесу навчання дітей та молоді" [2].

Без усвідомлення студентом своєї причетності до надбань національної та світової культури не може відбуватися формування особистості. Активне й повноцінне спілкування зі світом мистецтва ефективніше здійснюється через мистецьку освіченість особистості.

Це актуалізує розгляд мистецької традиції як сучасної освітньої тенденції усвідомлення студентами шляхів історичного розвитку, що співзвучно у глобалізованому світі ідентичним проблемам інших країн.

Дослідженню трансформації та інтеграції, наприклад, родинно-виховних відносин українського народу, важливого значення надавали М.Максимович, М.Костомаров, Т.Шевченко, П.Куліш, М.Рильський та інші. Безумовно, різні звичаї та традиції вчені-етнографи, письменники вивчали, спираючись на досягнення світової культури згідно відповідного історичного періоду. Вони високо цінували демократичні традиції рівноправності, поваги й духовної єдності у родині, що базувалося на основах християнської моралі, традиціях і обрядах.

Проблемі збирання українського мелосу та вивченню українських вокальних традицій присвячено роботи істориків, мистецтвознавців, фольклористів, композиторів, діячів культури і освіти різних часів (А. Авдієвський, В. Антонович, А. Вахнянин, Г. Верьовка, О. Воропай, С. Грица, М. Драгоманов, Г. Довженко, В. Лисенко, М. Леонтовч, О. Огієнко, Ю. Ольховський, К. Стеценко та інші).

Опікуючись проблемою усвідомлення освітнього значення історичної традиції, варто вказати на авторів, які на сучасному етапі дослідження мистецької традиції, звертаються до розкриття її культуротворчої ролі (Л. Вовк, А. Іваницький, П. Кононенко, Ф. Поліщук, О. Рудницька та ін.). Автори приділяли увагу вивченню історичної значущості традиції, її змістової сутності, мистецької цінності. Натомість освітнє значення традиції, розуміння аксіології її історичного змісту для навчального процесу, сприйняття чинником усвідомлення студентами її ролі на шляху до формування освіченої особистості ще не стало предметом детального наукового розгляду.

Спираючись на історико-освітні з'вязки у змісті традиції, ми визначили мету статті, яка полягає у розкритті мистецького потенціалу цього феномену, та поставили такі завдання: поглибити уявлення про змістове значення традиції та зосередити увагу на сучасній тенденції її застосування як освітнього контексту для збагачення окремих методик, зокрема вокальної.

З найдавніших часів наші пращури відбирали найцінніші надбання нації, збагачували їх та передавали з покоління до покоління. Духовний світ значною мірою матеріалізувався у морально-етнічній, фольклорній, мистецько-побутовій культурі народу, що забезпечували творення виховних традицій, звичаїв, які завжди були найстійкішими елементами виховних етно-педагогічних систем.

У галузі музичної педагогіки стосовно освітньої ролі традиції працювали видатні українці – М. Лисенко, К. Стеценко, М. Леонтович, Б. Лятошинський, Л. Ревуцький, М. Вериківський, П. Козицький, Ф. Колесса.

Зауважимо, що відродження національних традицій може викликати обмеження мистецької освіти звуженим світом власних егоїстичних потреб та інтересів. І навпаки, нехтуючи національною історією, традиціями свого народу, прагнучи всесвітньої універсалізації, так званих, загальнолюдських цінностей, можна втратити себе як представника певної нації. Корисною є думка М.Бердяєва, який народився і багато років жив в Україні, знав настрої, інтереси звичаї і традиції українського народу. «Національність є

позитивним збагаченням буття, і за неї треба боротися, як за цінність. Національна єдність глибша від єдності класів...». Кожна людина, кожен народ може найліпше самоствердитися в національній атмосфері. «І великий самообман – бажати творити всупереч національності» [1].

Таким чином, національна традиція, її трансформація у історії розвитку будь-якої країни стає важливим чинником її поступу і відповідних педагогічних орієнтирів. У світовій педагогіці ця думка теж знаходить багато прихильників. Людство йде до зближення інтересів, до взаємодії в розвитку й виживанні, і водночас жоден народ не бажає втратити найліпших якостей і прикмет своєї самобутності та неповторності. Це безпосередньо стосується методичних проблем щодо вокального мистецтва, зближення взаємовпливу традицій у вокальній методиці, наприклад, Китаю та України, оскільки навчання студентів цих країн стало природним явищем у музично-педагогічній освіті.

Згідно нової концепції розвитку освіти в Україні (у тому числі мистецької) вона має гуманістичний характер і грунтується на культурно-історичних цінностях, традиціях і духовності будь-якого народу. Освіта стверджує національну ідею, сприяє національній самоідентифікації. У той же час у сучасних умовах інтерсуб'єктної взаємодії відбувається взаємовплив мистецьких традицій, до яких відноситься і вокальні методики та їх застосування означеними країнами.

Таким чином, розкриваючи мистецький потенціал традиції, доцільно поглиблювати його зміст та зосередити педагогічні зусилля на використанні мистецької традиції як чинника усвідомлення студентством власного шляху поступового розвитку в освіті.

З огляду на усвідомлення традиції сучасною освітньою тенденцією доцільно розглянути зміст теоретико-методичних засад вокальних шкіл різних країн світу для розкриття значущих ідей та практично реалізованих положень видатними педагогами-вокалістами для подальшого розвитку вокальних методик

Свідоме залучення кожного народу до досягнень світового мистецтва та знайомство інших національностей із культурою власного народу набуває особливого значення в умовах світової глобалізації XXI століття. Китайське вокальне мистецтво не є виключенням. Митці Китаю на рівні із іншими народами намагаються акумулювати кращі надбання світової вокальної школи та застосовувати їх у власному музичному розвитку на державному рівні та у особистому розвитку.

Сучасна китайська вокальна школа знаходиться на шляху свого становлення. Їй передував багатовіковий період розквіту народного співу, що відповідало національним традиціям та умовам розвитку. Представники вокальної педагогіки намагаються узагальнити їх і використати для подальшого розвитку китайської культури найбільш ефективні досягнення світової академічної школи співу. Оскільки найкращою вокальною школою залишається європейська, а саме – італійська школа, вона особливо привертала наукову увагу китайських педагогів вокалу, актуалізувала звернення саме до неї, тому стала предметом нашої наукової уваги.

Над проблемою розвитку китайської вокальної школи працювали багато китайських педагогів, серед яких – Чжан Чжен Кай, Цюн Сан Хай, Лі Цин Вей, Ван Жуан. Вони спрямували свої роботи на розкриття теоретичних основ та головних методичних прийомів китайського вокального мистецтва, серед яких виділяють психологічний, механічний, демонстраційний підходи з урахуванням формування виразності голосу.

Наша мета полягає у розкритті особливостей китайської вокальної школи та винайденні спільних рис щодо вокальної підготовки в європейській та китайській методичних традиціях.

Визначаючи особливості китайської вокальної школи, необхідно відмітити, що головні теоретичні та методичні положення китайської вокальної педагогіки розкривають традиційні методичні прийоми звуковидобування з урахуванням фізіологічних можливостей співаків, враховуючи динамічні особливості чоловічого та жіночого голосів, а також велику увагу приділяють розвитку широкого діапазону звучання голосів.

Так, велика увага у вокальному навчанні у Китаї приділяється співу на слабкій динаміці з поступовим crescendo та застосування falsetto – легкого та високого звучання голосу. Поряд з цими прийомами в китайській методиці чільне місце займає розвиток сили голосу, так званого «звукового об'єму». Завдяки цьому такий резонансний спів дозволяє оперним співакам доносити всі найменші відтінки звуку до кожного слухача у великих театральних приміщеннях.

Якість формування голосового апарату та звукової палітри співака залежить безпосередньо від правильності використання усіх механізмів звуковидобування та ефективної їх координації з реальним результатом звучання власного голосу, який співак відчуває. Йдеться про знання з фізіології та використання цих знань у практичній діяльності. Наприклад, за китайською методикою неприпустимими є затискання горла, жорсткість м'язів, занадто енергійне використання дихання.

До механізмів звукоутворення у китайській вокальній методиці відносяться й органи резонування, яким вважається весь тілесний стан людини. Як показали дослідження акустичне посилення звуку створюється у головному резонаторі та завдяки грудній клітині. Автоматичним регулятором та генератором звукових якостей є носова порожнина.

Разом з тим багато уваги приділяється розвитку широкого діапазону голосу, який передбачає не лише звуковисотні характеристики, а й уміння співака застосовувати різні тембри звучання голосу. Цим пояснюється те, що у методиці розвитку голосу китайськими майстрами застосовуються вправи, які виконуються за допомогою грудного регістру на дуже високих нотах з використанням уміння співати гучно, та фальцетний спів низьких та дуже слабких тонів.

Китайські педагоги ретельно ставляться до розуміння структури співочого апарату, конкретного їх вивчення та поваги до знання найменших особливостей його функціонування. Це положення, його сумлінне виконання стає головною вимогою до навчання студентів, до якого додається формування основних співацьких навичок.

Однією з особливостей китайської вокальної методики є приділення уваги здійсненню вірного дихання, для чого, на думку китайських вокалістів, необхідно вчасно виправляти неправильну співацьку поставу, яка має виключати запалі груди та слабкий живіт. Необхідно навчитися вимірювати дихання та засвоїти застосування швидкого залучення змішаного його типу (тобто дихання через ніс та рот водночас), зберігати дихальні м'язи та всі їх групи у стані активності для розвитку уміння повільного вдиху та повільного його випускання. До того ж, у цій методиці враховується, що у чоловіків та жінок спостерігається різна потреба у диханні (у чоловіків воно більш глибоке).

Слід зауважити, що однією з особливостей китайської методики є створення для студентів, педагогічних умов, які позитивно впливають на засвоєння вокальної методики і приняють органічному вираженню почуттів, що спрямовані на досягнення кінцевої мети – розвинення художньої здібності самовираження.

До покращення результату навчання співу необхідно, на думку китайських методистів з вокалу, розвивати і загальні здібності та психологічні можливості, а саме – витривалість, здатність керувати власними м'язовими відчуттями та координувати їх.

У вокальній методиці китайських педагогів застосовуються різні методи, серед головних: психологічний, механістичний, демонстраційний, метод формування виразності голосу, використання аналогій та вербальних пояснень.

Психологічний метод передбачає розвиток дихання, механізмів резонування, оволодіння співацькою позицією тощо, які набагато ефективніше розвиваються та використовуються якщо ці процеси підсилити усвідомленням розвитку психо-фізіологічних функцій людини. Серед досліджень у цій області – розвиток звукової пам'яті, формування психологічної та емоційної довіри, всебічної реакції, дотримання спокійного психічного стану для ефективної вокальної підготовки.

У механічному підході на відміну від психологічного, акцент падає на вивчення фізіологічних характеристик звуку для усвідомлених маніпуляцій голосом та управління співом через практику повторювання. Цей метод не заперечує природної реакції організму

людини у процесі співу, але передбачає підсилення його усвідомленими компонентами та управління ними. Треба зауважити, що ці методи ще недостатньо досліджені та перевірені практикою, представлені у теорії китайської вокальної методики доволі поверхово.

Демонстраційний підхід спирається на показ педагога учню вірних методів співу. Багато викладачів традиційно використовують цей метод, але окремі педагоги вбачають у ньому загрозу сліпої імітації. Але в цьому методі необхідно тренувати витончене сприймання, здібність вуха контролювати спів, що буде заважати сліпому наслідуванню.

Найстаріший метод китайської методичної системи – формування виразності голосу – спирається на глибоке знання особливостей мови тієї національної школи, чиї музичні твори передбачається співати. Сутність цього метода складає опора на особливості мови, вірна вимова слів, що формують правильні м'язові відчуття, які треба пізніше переносити на співацьку мову. Велике значення у цьому має придбання внутрішнього психологічного особистого резонансу у вимові окремих звуків.

Метод використання аналогій у вокальному викладанні (на кшталт "відчуття позіху","спів у маску" тощо) використовується для розвитку уявлення студентів. Метафори запалюють їх, допомагають зрозуміти їм або пригадати необхідні м'язові відчуття.

Застосовується у вокальному навчанні й метод вербальних пояснень, що використовують зазвичай для двох цілей: 1) лаконічно та виразно викласти свою власну позицію на навчання, його завдання та мету; 2) надати можливість студентам швидко, прямо та у повній мірі зрозуміти та усвідомити перспективи, цілі та особливості співу. Зауважимо, що надмірне використання вербального методу можуть призвести до швидкої втоми учнів, виникнення непорозумінь та навіть зниження ефективності навчання.

Так, до специфічних методів китайської вокальної школи, національних особливостей належать: переважний спів на помірній динаміці; навчання поступовому нарощуванню звучання; дотримання умов зберігання фізіологічних можливостей голосу в кожному віці його становлення; уміння співати falsetto та ставлення до цього засобу звуковидобування як до природного явища та ін.

Для порівняння особливостей китайської вокальної школи та винайдення спільних рис з європейською школою, до якої відноситься українська, було досліджено, що у ній педагогами відпрацьовані такі взаємовпливові принципові положення: дотримання виховуючого навчання, тому що спів розглядається засобом багатостороннього розвитку особистості; свідомого підходу до здійснення мистецької освіти, який забезпечує розуміння всіх методичних прийомів на кожному етапі навчання (особливо це стосуються специфічних вокальних явищ); використання поступового та послідовного нарощування складностей; дотримання індивідуального підходу до навчання співу; єдності художнього та технічного способів навчання та самовдосконалення студентів.

У результаті порівняння досліджених особливостей було визначено шляхи взаємовпливу української та китайської вокальних методик, вони поєднуються у взаємовпливові загальні положення, серед яких: ідентичність уявлень з головних позицій щодо теорії вокального мистецтва; урахування необхідності взаємозбагачення раціонального та емоційного компонентів у співі; використання інтелектуального та психологічного підходів до навчання; використання розвитку загальних здібностей студентів та спеціальної вокальної підготовки у їх взаємозбагаченні.

Таким чином, у результаті аналізу провідних світових вокальних методик, у тому числі європейської, до якої відноситься і українська, з'ясовано, що вони мали безпосередній взаємовплив одна на одну, на їх основі відбувалося становлення положень китайської вокальної методики. У сукупності із результатами розвитку національного мистецтва взаємовплив методичних досягнень склали науково-методичне підґрунтя для розвитку сучасної вокальної школи Китаю. Українська вокальна традиція має свої національні надбання із своїми особливостями, які теж пов'язані з розвитком власного вокального мистецтва в умовах безпосереднього контакту з європейською вокальною культурою. Натомість їх взаємовплив став предметом педагогічного втручання, оскільки поширився

взаємозв'язок освітніх систем України та Китаю, що мало безпосередній прояв у розвитку вокальних методик цих країн.

Література

1. ***Бердяев Н.А.*** *Кризис искусства (Репринтное издние) / Н.А. Бердяев. – М. : СП Интернет, 1990. – 48 с.*
2. *Національна доктрина розвитку освіти України: затв. Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347 // Освіта. – 2002. – 24 квіт. – 1 трав. – (№ 26). – С. 2 – 4.*

УДК 378.147.78

Г. Д. Стоянова

ДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИКА ДИТЯЧОГО ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ В ІНСТИТУТАХ МИСТЕЦТВ

В статье рассматриваются дидактические основы руководителя детского вокально-хорового коллектива в системе профессиональной подготовки будущего учителя музыки.

Ключевые слова: дидактические основы, руководитель детского вокально-хорового коллектива, учитель музыки.

In the article the head of the children's teaching basics of vocal-choral group in the training of future teachers of music.

Keywords: teaching the basics, head of children's vocal and choral group, a music teacher.

Сучасний етап розвитку системи вузівської освіти характеризується тенденціями відновлення і оновлення національних освітньо-культурних традицій та прагненням досягти високого європейського рівня фахової підготовки майбутніх учителів різного напрямку. Серед пріоритетів освітньої політики провідними виступають ключові фахові компетенції випускників, озброєння якими дасть можливість проектувати особистісно-орієнтовані траєкторії моделювання їх професійного навчання і подальшого кар'єрного зростання відповідно до Болонських освітньо-кваліфікаційних характеристик і модульно-рейтингового вивчення навчальних дисциплін.

Серед майбутніх спеціалістів, які присвятили себе справі виховання підростаючого покоління особливе місце займають учителя музики, фахова підготовка яких складається з багатофункціонального освітнього комплексу інтегрованих компетентностей. У структурі підготовки цього напрямку освіти непересічне значення займає формування хормейстерської компетентності майбутніх учителів музики, оскільки вони водночас виступають і учителями музики і керівниками дитячих вокально-хорових колективів, а цей вид діяльності є основою шкільної музичної освіти і належить до найбільш доступних видів дитячого вокально-хорового мистецтва (в урочних і гурткових формах роботи).

Україна з давніх часів славиться своїми піснями, що відрізняються винятковою виразністю та красою наспівів. Як відомо, пісня народжується самим життям і в художній формі відбиває всі його соціально-духовні сторони. Вона завжди відносилась до провідного національного мистецтва, як народна, найбільш природного і доступного засобу опанування національною системою музичної освіти. Особливого значення ознайомлення з народною піснею має на початковому етапі навчання музиці у загальноосвітніх школах, оскільки вона своїми специфічними засобами музичної виразності допомагає дитині художньо-емоційно сприймати образи довкілля, пізнавати оточуючий світ.

У цій царині сучасного осмислення та пізнання буття, підкреслює О. Щолокова, "формується нова педагогіка – педагогіка компетентності, відповідальності людини. Її завданням стає осмислення своїх здобутків, освоєння нових цінностей. Відповідно до цих завдань поглиблюється фахова підготовка вчителів мистецького профілю, яка спрямовується